

GEMENSAM ARBETSPLAN FÖR:
1.7. SAMHÄLLSMOBILISERING FÖR
NARKOTIKAPREVENTION

VERSION 1.2 – SEPTEMBER 2020

Gemensam arbetsplan för delarena

1.7 Samhällsmobilisering för narkotikaprevention

Denna arbetsplan syftar till att skapa ett mer långsiktigt och samhällsövergripande preventivt arbete för minskad narkotikakonsumtion.

Arbetsplanen har utarbetats inom ramen för Kraftsamling psykisk hälsa. I planen framgår dels ett antal målsättningar som vi gemensamt ställt upp för vårt arbete, dels konkreta initiativ som beskriver vad vi kommer att göra för att nå dessa mål.

Hela detta dokument ska ses som ett internt arbetsdokument för deltagare i denna delarena. Innehållet i dokumentet är sammanställt av Kraftsamlingens stödteam, utifrån genomförda workshops och möten.

Medverkande i delarenan	
<i>[Namn]</i>	<i>[Organisation]</i>
Åsa Domeji	Folkhälsomyndigheten
Anders Netin	Linköpings kommun
Lotta Hjalmarsson Österholm	Länsstyrelsen Östergötland
Ulrika Ankargren	Länsstyrelsen i Västra Götalands län
Johanna Gripenberg	STAD
Kajsa Björnsson	Stockholms kommun
Saga Rosén	Systembolaget
Fred Nyberg	Uppsala universitet/U-fold
Ing-Marie Wieselgren	SKR
Martin Rödholt	SKR

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Innehållsförteckning	1
Kraftsamling för psykisk hälsa	2
Om Kraftsamling för psykisk hälsa.....	2
Om arbetet med delarenorna.....	2
Översikt av kraftsamlingens 20 nationella delarenor	3
Bakgrund och mål för arbetsplanen	4
Problem- och nulägesbeskrivning	4
Målsättningar.....	5
Avgränsningar.....	5
Delarens arbetsplan.....	6
Inledning – helheten i arbetsplanen.....	6
Initiativlista.....	8
Detaljerad beskrivning av initiativ	9
#1.7.1 Verka för nationell utveckling, förvaltning och spridning av metoder och verktyg inom området narkotikaprevention.....	9
#1.7.2 Öka politikernas och beslutsfattares tillgång till relevanta och forskningsbaserade kunskapsunderlag om narkotika	9
#1.7.3 Samla branscher för motstånd mot narkotika	10
#1.7.4 Grundad fakta och sakliga argument för att inte använda/legalisera cannabis - ”20-fakta/oneliners” (blixtingsinsats).....	10
Stöd för genomförande av arbetsplanen	12
Lista över organisationer/aktörer som kan vara till hjälp.....	12
Pågående arbete av relevans för denna arbetsplan	12

Arbetet som beskrivs i detta dokument är en del av Kraftsamling psykisk hälsa. Kraftsamling psykisk hälsa är tvärsektoriellt och långsiktigt arbete för att skapa ett samhälle som främjar psykisk hälsa.

För mer information:

www.skr.se/kraftsamling

#kraftsamlingpsykiskhalsa

kraftsamlingpsykiskhalsa@skr.se

KRAFTSAMLING FÖR PSYKISK HÄLSA

Om Kraftsamling för psykisk hälsa

Psykisk hälsa påverkar och påverkas av samhällets alla delar. SKR har därför tagit initiativ till en Kraftsamling för psykisk hälsa, som fungerar som en samlade arena för ett långsiktigt och tvärssektoriellt utvecklingsarbete för en bättre psykisk hälsa.

Kraftsamling för psykisk hälsa arbetar inom tre arbetsområden:

1. Ett mer hälsofrämjande samhälle och levnadsätt.
2. Individer rustade för att nå sin fulla potential och välmående.
3. Hållbara stöd till de som behöver.

Dessa arbetsområden speglar Kraftsamlings övergripande inriktning om ett brett och tvärssektoriellt arbete, som inkluderar frågor om såväl samhällsplanering och levnadsvillkor, generella förebyggande och främjande insatser, som stöd och hjälp till de mest behövande.

Kraftsamlings utgångspunkt är att psykisk hälsa berör alla, och att lösningar därför måste vara breda och tvärssektoriella. Kraftsamlingen är öppen för medverkan för alla aktörer – offentliga, privata och från civilsamhället. Hittills har över 350 organisationer deltagit i arbetet!

Under 2019 genomfördes flera aktiviteter för att samla in information om vad deltagarna i kraftsamlingen ser som de viktigaste frågorna att arbeta med för att stärka befolkningens psykiska hälsa. På basen av insamlat material (från bland annat intervjuer, workshops och enkäter) formulerades 20 prioriterade teman och områden, som vi valt att kalla "delarenor" (var god se nästa sida för en översikt av samtliga delarenor).

Om arbetet med delarenorna

I Kraftsamlings delarenor samlas aktörer från olika delar av samhället för att förbättra den psykiska hälsan genom konkret och fokuserat arbete inom de 20 prioriterade områden som omnämns ovan. Varje delarena fungerar som en arbetsgrupp kopplad till ett specifikt tema, där deltagarna i arbetsgruppen gemensamt tar fram målsättningar för varje område och utformar sedan lösningar för att nå dessa mål.

Detta dokument är arbetsplanen för en av 20 delarenor. Vår förhoppning är att alla delarenor, enskilt och tillsammans, kommer bidra till en positiv utveckling för den psykiska hälsa, och att vi med våra samlade erfarenheter, kompetenser och verktyg kan ta ett krafttag för att skapa förändring här och nu. Vi har funderat och diskuterat frågor om psykisk hälsa och ohälsa länge nog, och vår tanke är att det är dags för verkstad.

Vad roligt att du vill vara med!

Översikt av kraftsamlingens 20 nationella delarenor

1. Ett mer hälsofrämjande samhälle och levnadssätt

1.1 Mediabild för psykisk hälsa

Hur får vi en saklig och rättvisande bild av psykisk hälsa/ohälsa i media?
Hur hanterar vi den "alarmistiska" mediabilden av vårt samhälle?

1.2 Urbaniseringskonsekvenser i stad och land

Hur kan vårt samhälle i högre grad utformas för att främja psykisk hälsa utifrån våra boende- och levnadsmönster?

1.3 Samhällsdiskussion om sociala medier

Hur motverkar vi negativa aspekter av sociala-medieranvändning?
Hur främjar vi ett hälsosamt nyttjande av de sociala möjligheter som digitaliseringen ger?

1.4 Meningsskapande i en sekulär tid

Hur kan vi skapa nya utgångspunkter för meningsskapande och sammanhang i livet, som passar vår tid? Genom att lära över generationsgränser? Genom kultur?

1.5 Arbetsliv för personer med psykiatriska tillstånd

Hur ger vi personer med psykiatriska tillstånd bättre förutsättningar att delta i arbetslivet?

1.6 Framtidstro i samhällsdiskussionen

Hur skapar vi framtidstro i samhällsdiskussionen?

1.7 Socialt ansvar och narkotikakonsumtion

Hur kan vi ta ett gemensamt ansvar för att minska narkotikakonsumtionen?

2. Individuer som är rustade för att nå sin fulla potential och välmående

2.1 Fungerande skolgång för barn och unga med NPF

Hur skapar vi förutsättningar för en fungerande skolgång för barn och unga med NPF?

2.2 Etisk stress i arbetslivet

Vad kan vi göra för att minska den etiska stress som kan uppstå exempelvis inom sjukvården?

2.3 Huskurer för psykisk hälsa

Hur kan vi utveckla och sprida egenvårdsråd för psykisk hälsa?

2.4 Rusta barn och unga

Hur rustar vi barn och unga att hantera livets krav och påfrestningar?

2.5 Ofrivillig ensamhet bland äldre

Hur kan vi minska ofrivillig ensamhet bland äldre?

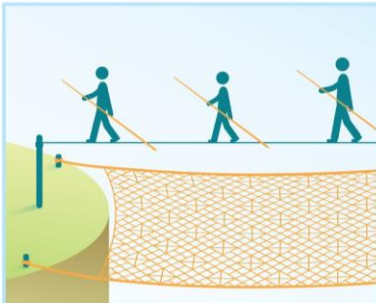
2.6 Miljö och fysisk aktivitet för psykisk hälsa

Hur kan individens psykiska hälsa främjas genom exempelvis fysisk aktivitet och naturupplevelser?

2.7 Hälsofrämjande digitalt liv

Hur kan vi hjälpa människor att ha ett hälsofrämjande digitalt liv, i fråga om exempelvis tillgänglighet?

3. Hållbara stöd till de som behöver

3.1 Hela samhällets suicidprevention

Vad kan göras tvärs hela samhället för att förbättra det suicidpreventiva arbetet?

3.2 Smart tillgänglighet till hjälp

Hur kan tillgängligheten till första linjen på distans och digitalt förbättras?

3.3 Lokalt stöd för utsatta områden

Hur kan olika aktörer samverka för att ge ett kraftfullt stöd i utsatta områden?

3.4 Utökad anhörigstöd

Hur kan samhället på bättre sätt stödja anhöriga (barn, unga, vuxna och äldre)?

3.5 Ändamålsenliga insatser för äldre med psykiatriska problem

Hur kan äldrepsykiatri bli mer ändamålsenlig?

3.6 Migration och psykisk hälsa

Hur kan insatser för asylsökandes och nyanländas psykiska hälsa förbättras?

BAKGRUND OCH MÅL FÖR ARBETSPLANEN

Problem- och nulägesbeskrivning

I delarenans arbete inför detta handslag har identifierats att det finns ett behov av att stärka det universella preventiva arbetet gällande narkotika, med fokus på att mobilisera samhället med effektiva metoder för att genom påverkansarbete och ökad kunskap stödja människor att aldrig börja/avstå från narkotika. Fokus är skeden i livet där risken att börja (exv. pubertet) är förhöjd eller möjligheten att påverka viljan att avstå narkotikakonsumtion är extra hög (exv. graviditet).

Sammanfattningsvis utgår arbetet från ett antal utmaningar som behöver adresseras i samhällsdiskussionen och det förebyggande arbetet i samhället:

- En högljudd minoritet av narkotikaförespråkare får stå nästan oemotsagd i den offentliga debatten
- Information om faran med narkotika, exempelvis cannabis, når inte ut i tillräckligt hög grad och på ett effektivt sätt
- Information om konsekvenserna för vårt samhälle av narkotikakonsumtion och narkotikahandel når inte ut i tillräckligt hög grad och på ett effektivt sätt (exempelvis konsekvenser kopplat till miljöpåverkan, kriminalitet, 2:a och 3:e personskador av narkotikaanvändning exempelvis barn som växer upp i narkotikamiljöer, osv.)
- Samhället är inte tillräckligt aktivt i att arbeta effektivt förebyggande på de arenor där man möter ungdomar, och arbetet kan även stärkas på påverkansarenor längs hela livsspannet
- Beslutsfattarens kunskap om narkotika behöver stärkas, så att de kan fatta beslut på faktamässiga grunder
- Samhället behöver stärka det förebyggande arbetet i miljöer där narkotika förekommer (exempelvis hotell, restaurang, krogmiljö)

Målsättningar

Övergripande målsättning för detta handslag är att med gemensam kraft från hela samhället bidra till att förebygga att personer börjar använda narkotika överhuvudtaget samt att påverka så att fler avstår från narkotika. I detta ingår som ett första steg:

- Verka för en nationell utveckling, förvaltning och spridning av metoder och verktyg inom området narkotikaprevention
- Öka politikernas och beslutsfattares tillgång till relevanta och forskningsbaserade kunskapsunderlag om narkotika
- Sprida metoder för att uppnå en bred, sektorsövergripande mobilisering för narkotikaprevention, med utgångspunkt i etablerade metoder som exempelvis "Krogar mot knark"
- Genomföra en blixtingsinsats med fokus på att brett sprida korta fakta/argument för att inte använda cannabis

Avgränsningar

Denna arbetsplan fokuserar på universell prevention och inkluderar inte selektiv och indikerad prevention.

DELARENANS ARBETSPLAN

Delarenans arbetsplan består av ett antal initiativ. Ett initiativ innehåller en konkret plan för åtgärder som bidrar till att nå vår övergripande målsättning, inom ett specifikt område. Både de enskilda initiativen och arbetsplanen som helhet kan komma att uppdateras, för att spegla ny information och nya behov av åtgärder.

Den arbetsplan som beskrivs i detta dokument bildar tillsammans med arbetsplanerna för övriga delarenor inom Kraftsamling psykisk hälsa en gemensam arbetsplan för hela Kraftsamlingen. Ambitionen att med denna arbetsplan är att den ska skapa förutsättningar för ett långsiktigt arbete på tio års sikt, 2020–2030.

Inledning – helheten i arbetsplanen

För att lyckas med att förebygga användning av narkotika behöver vi arbeta med attitydpåverkan. Samhället har stor erfarenhet gällande tobak och alkohol och vet därifrån att man behöver få med sig den stora massan för att påverka attityder – annars får man ingen påverkan. Vi behöver fördjupa kunskapen om detta avseende narkotika. Nedan beskrivs några möjliga vägar för påverkansarbete genom ökad kunskap och genom att mobilisera olika aktörer.

Ökad användning av metoder och verktyg inom narkotikaprevention

Som en central del behöver olika aktörer i samhället få bättre tillgång till beprövade metoder och verktyg för narkotikaprevention. Dessa behöver förvaltas och spridas till de olika arenor som möter människor i olika delar av livet, exempelvis skolor, ungdomsmottagningar, MVC, idrottsföreningar med flera. Särskilt fokus bör vara på ungdomar för att minska andelen som börjar använda narkotika, men även målgrupper i skeenden av livet där möjligheten att påverka är hög t.ex. vid graviditet. I arbetsplanen ingår att verka aktivt för att en nationell utveckling, förvaltning och spridning av sådana metoder och verktyg kommer till stånd.

Utformning av en sådan nationell funktion ingår *inte* som en del i denna arbetsplan, men medskick utifrån diskussionerna i delarenan är att metoder och verktyg behöver vara innovativa; samhället behöver arbeta med kunskaps-spridnings- och påverkansarbete på beprövade, effektiva och moderna sätt. Olika människor och grupper tar till sig kunskap och påverkas på olika sätt och samhället behöver arbeta med olika metoder och material för alla dessa olika målgrupper, utifrån en gemensam faktamässig grund. Exempel på en viktig dimension i arbetet kring de yngre åldrarna är att förstå de ungdomar som endast provar narkotika någon enstaka gång eller inte alls. Vad är det som gör att dessa personer avstår? En viktig aktivitet för en nationell funktion skulle kunna vara att samla dessa personers skäl att motstå för att förstå vad som ligger bakom. Det finns exempel på studier som undersöker varför ungdomar inte brukar narkotika och där nämns förklaringar såsom exempelvis ”att det är olagligt” eller ”att man inte vill göra föräldrar

besvikna”. Detta och mer kring kunskapsspridnings- och/attitydpåverkansarbete inom olika målgrupper behöver förstås djupare.

Faktaunderlag till beslutsfattare

Kunskapsspridande arbete är också viktigt i förhållande till politiker och tjänstemän på region- och kommunnivå. Där behövs anpassade, konkreta och enkla faktaunderlag för att möjliggöra informerade beslut. Politiska ungdomsförbund lyfts som ett exempel på en särskilt viktig målgrupp.

Stärka det förebyggande arbetet i sociala miljöer

En annan viktig dimension är att stärka det förebyggande arbetet i de sociala miljöer där narkotika är vanligt förekommande. Det finns ett väl beprövat arbetssätt inom krog- och hotellmiljöerna (”Krogar mot knark”, ”Hotell mot knark”) som kan skalas upp både inom dessa branscher och spridas till andra branscher. Detta är också en del i samhällsmobiliseringen och påverkan i samhällsdebatten; det finns erfarenheter av att uppnå bra påverkan när etablerade krögare och hotell tar aktiv och konkret ställning mot narkotika.

En bärande tanke i ett mer aktivt och breddat arbete inom narkotikaprevention är att bredda beskrivningen av farorna med narkotika. Exempelvis för cannabis är det relevant att lägga ett helhetsperspektiv på skadebilden och där belysa dels mer och mindre kända hälsoaspekter (t.ex. påverkan på hjärnan men även negativa effekter t.ex. på spermproduktion, etc.), personsador i 2:a och 3:e led och globala konsekvenser exempelvis negativ miljöpåverkan. En särskild koppling till narkotikakonsumtion och kriminalitet och social oro i samhället kan göras.

I delarenans arbete behöver man också ha med sig helheten när det gäller narkotika och andra substanser, exempelvis alkohol. Det finns interaktionseffekter, och det är viktigt att inte enbart titta på olika kategorier (narkotika respektive alkohol) och fastna i ett stuprörstänk. I praktiken sker detta genom att samarbete och erfarenhetsutbyte sker med liknande arbete som skett och sker inom alkoholområdet.

Initiativlista

Utifrån ovan beskrivning kommer delarenan att arbeta med fyra parallella initiativ:

#	Initiativ	Deltagande organisationer	Övergripande tidsplan
1.7.1	Verka för nationell utveckling, förvaltning och spridning av metoder och verktyg inom området narkotikaprevention	Samtliga medverkande i delarenan	Hösten 2020
1.7.2	Öka politikernas och beslutsfattares tillgång till relevanta och forskningsbaserade kunskapsunderlag om narkotika	Linköpings Kommun Länsstyrelsen i Östergötland SKR	Hösten 2020
1.7.3	Samla branscher för motstånd mot narkotika	STAD Linköpings kommun Länsstyrelsen Representant för polisen	Hösten 2020
1.7.4	Grundade fakta och sakliga argument för att inte använda/legalisera cannabis - ”20-fakta/oneliners” (blyxtinsats)	Uppsala universitet/-U-fold SKR	Hösten 2020

DETALJERAD BESKRIVNING AV INITIATIV

#1.7.1 Verka för nationell utveckling, förvaltning och spridning av metoder och verktyg inom området narkotikaprevention

Målbild

I det kartläggningsarbete som hittills genomförts i delarenan har det blivit tydligt att det finns ett stort antal metoder och verktyg inom området narkotikaprevention. Ett centralt problem är dock att det är svårt att få överblick, samt att det saknas ett sammanhållet ansvar för utveckling och förvaltning av kunskapen, vilket gör att fungerande metoder och verktyg riskerar att försvinna. Spridning av beprövade metoder till olika arenor som möter människor kan också stärkas. Delarenans målsättning med detta initiativ är därför att verka för en nationell utveckling, förvaltning och spridning av metoder och verktyg inom området narkotikaprevention.

Genomförande

Frågan om nationellt ansvar för utveckling, förvaltning och spridning av metoder och verktyg har varit aktuell länge och lyfts i många sammanhang. Delarenans första steg blir därför att samla in de underlag kring detta som deltagarna har tillgång till och göra en nordisk utblick, för att i ett nästa steg genomföra ett påverkansarbete.

Deltagare

Samtliga medverkande i delarenan.

Övergripande tidsplan

Hösten 2020

#1.7.2 Öka politikernas och beslutsfattares tillgång till relevanta och forskningsbaserade kunskapsunderlag om narkotika

Målbild

Målbilden för detta initiativ är att ta fram faktabaserat material om narkotika och sprida denna kunskap till politiker och beslutsfattare så de kan fatta informerade beslut.

Genomförande

Arbetet innebär i korthet att ta fram faktabaserad folder för politiker respektive beslutsfattare och sprida denna genom kommunikationskanaler där dessa nås.

Deltagare

Linköpings Kommun, Länsstyrelsen i Östergötland, SKR

Övergripande tidsplan

Hösten 2020

#1.7.3 Samla branscher för motstånd mot narkotika

Målbild

Målbilden för detta initiativ är att stödja upprätthållande och återspridning av den beprövade metoden ”Krogar mot knark” samt att sprida den till andra branscher/organisationer.

Genomförande

”Krogar mot knark” är en etablerad metod som utvecklats, implementerats och utvärderats med goda resultat i både krogmiljö och hotellmiljö (*Drug use at licensed premises: prevalence and prevention*, Gripenberg, 2012). Metoden var spridd över landet, men har av administrativa skäl minskat i utbredning. Det finns dock stort intresse att arbeta vidare med metoden runt om i landet. En digital utbildning har utvecklats och en metodhandbok är under utveckling, detta för att öka tillgängligheten och anpassa metoden till de som t.ex. behöver en kortare utbildning.

Detta initiativ syftar till att stödja upprätthållande och återspridning av metoden inom krog- och hotellbranscherna och sprida till andra branscher/organisationer. Exempel på möjliga branscher/organisationer: spelbolag, livsmedelsbutiker, försäkringsbolag, IT- och telefonileverantörer, fritidsgårdar, idrottsföreningar, modebranschen, fackförbund, samt branschöverskridande i festturistorter.

Notering: det rådande läget med anledning av covid-19 gör att tidsplanen för genomförande av detta initiativ beror av yttre omständigheter (det är osäkert när och hur hårt drabbade branscher kan vara mottagliga för initiativet). Planeringsarbete och delar av övrigt förberedelsearbete kan dock genomföras oavsett.

Deltagare

STAD, Linköpings kommun, Länsstyrelsen, Representant för polisen (identifieras i dialog med representanter inom polisen som varit aktiva i arbetet sedan tidigare)

Övergripande tidsplan

Hösten 2020

#1.7.4 Grundad fakta och sakliga argument för att inte använda/legalisera cannabis - ”20-fakta/oneliners” (blixtingsats)

Målbild

Målbilden för detta initiativ är att ta fram ett kommunikationsunderlag som kan användas av olika avsändare för att sprida faktabaserade argument för att inte använda/legalisera cannabis på olika nivåer; från individ- till samhällsnivå.

Behovet och möjligheten att nå ut med ett sådant budskap bedöms vara extra stort i det krisläge som råder i samhället med anledning av covid-19.

Genomförande

Sammanställa faktabaserade argument utifrån forskning och paketera dessa i ett lätt-tillgängligt kommunikationsmaterial som sprids i delarenans olika nätverk och kanaler. Arbetet sker i samarbete med deltagare från delarenan ”Meningsskapande i en sekulär tid” som under hösten 2020 genomför ett närliggande utvecklingsarbete.

Deltagare

Uppsala universitet/-U-fold, SKR

Övergripande tidsplan

Hösten 2020

STÖD FÖR GENOMFÖRANDE AV ARBETSPLANEN

Lista över organisationer/aktörer som kan vara till hjälp

- Sveriges Kommuner och Regioner, Uppdrag psykisk hälsa
- Länsstyrelserna
- Universiteten
- Politik, kommunal och kommunalt beställd verksamhet
- Brukare, föräldrar, studentkårer
- Mödrahälsovården
- Svenska barnmorskeförbundet
- CAN
- Myndigheten för familjerätt och föräldrarätt
- Socialstyrelsen
- Folkhälsomyndigheten
- Myndigheten för civilsamhällsfrågor
- Jämställdhetsmyndigheten
- Civilsamhället/NGO's
- Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd
- STAD
- Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin (CES)

Pågående arbete av relevans för denna arbetsplan

SKR:s Handlingsplan mot missbruk och beroende

SKR stödjer implementering och spridning genom SKR:s Handlingsplan mot missbruk och beroende – tidig upptäckt, tidiga insatser, stöd och behandling för personer i åldern 13–29 år. Detta sker t.ex. genom länsdialogmöten och i samarbete med SKRs nätverk BIRK (Beroende och missbruk i Regioner och Kommuner).

Andra delarenor inom Kraftsamlingen

Det finns kopplingar till flera delarenor inom Kraftsamlingen, däribland exempelvis delarena ”Meningsskapande i en sekulär tid” och ”Huskurer psykisk hälsa”. Material som tas fram genom arbetet i dessa delarenor kan med fördel kompletteras med material som kommer ur arbetet med denna arbetsplan. En annan relevant delarena är ”Fungerande skolgång för barn och unga med NPF”, pga. förhöjd risk i målgruppen, som också kan sprida framtaget material.